

Enver SADIKU

QËNDRIMI I FRANCËS NDAJ ÇËSHTJES SHQIPTARE NË KONFERENCËN E AMBASADORËVE NË LONDËR MË 1913

Abstrakt

Konferenca e Ambasadorëve në Londër, që mëtonte të zgjidhte problemet kryesore në Ballkan pas plasjes së Luftës së Parë Ballkanike, një ndër preokupimet kryesore diplomatike të Fuqive të Mëdha kishte çështjen shqiptare. Franca, njëra ndër Fuqitë e Mëdha, në fillim të shekullit XX nuk ka qenë e interesuar për zhvillimet në Ballkan, aq sa ishin të interesuara Austro-Hungaria dhe Rusia, mirëpo aleanca e saj me Rusinë që datonte nga viti 1894, ka bërë që ajo të përfshihet në angazhimin diplomatik si në luftërat ballkanike, ashtu edhe në Konferencën e Ambasadorëve në Londër. Ajo është përfshirë në Ballkan jo duke mobilizuar ushtrinë, por duke dërguar në Ballkan gazetarë, diplomatë e misione ushtarake, kurse në Konferencën e Ambasadorëve në Londër, ambasadori i saj Paul Cambon, një diplomat i rryer ishte në kontakt të vazhdueshëm me udhëheqjen shtetërore në Paris dhe paraqiste qëndrimet dhe interesat e Francës, gjë për të cilën shteti francez më vonë pati dobi të mëdha ekonomike, ngase shtetet si Serbia, Rumania e Greqia, në vitin 1913 nga ajo morën kredi të mëdha.

Në çështjen shqiptare që u ngrit në Konferencën e Ambasadorëve në Londër, Franca, edhe pse nuk ishte interes i saj nacional, më tepër ishte përkrah aleates së saj Rusisë, e me këtë edhe e afërt me qëndrimet e vendeve ballkanike, të cilët mëtonin që të merrnin sa më shumë territore nga ato që kishin qenë nën sundimin e Perandorisë Osmane. Aleanca e Francës me mbrojtësen e Serbisë, Rusinë, ka bërë që edhe Franca të jetë mbështetëse e interesave serbe. Për shkencën e historisë dhe të historiografisë është me interes që të trajtohet kjo temë, ngase qëndrimi i Fuqive të Mëdha e me këtë edhe qëndrimi i Francës në Konferencën e Ambasadorëve në Londër patën rol përcaktues në krijimin e shtetit shqiptar, por që gati gjysma e

territoreve u lanë jashtë trungut amë. Besoj se ky punim i përgjigjet nevojave të kohës dhe është në shërbim jo vetëm të njohjes së të kaluarës tonë, por edhe që nëpërmjet tij, i cili gati tërësisht bazohet në dokumentet e kohës dhe të përdorimit të herëpashershme të shtypit të kohës t'u jepet përgjigje shumë vendimeve të rëndësishme për çështjen shqiptare gjatë Konferencës së Ambasadorëve në Londër.

Fjalë kyçe: *Konferenca e Ambasadorëve, Fuqitë e Mëdha, Lufta e Parë Ballkanike, Franca, Paul Cambon.*

Franca, njëra ndër Fuqitë e Mëdha, në fillim të shekullit XX nuk ka qenë e interesuar për zhvillimet në Ballkan, aq sa ishin Austro-Hungaria dhe Rusia, mirëpo aleanca e saj me Rusinë që datonte nga viti 1894, ka bërë që ajo të përfshihet në angazhimin diplomatik si në luftërat ballkanike, ashtu edhe në Konferencën e Ambasadorëve në Londër. Në çështjen shqiptare, që u ngrit në Konferencën e Ambasadorëve në Londër, Franca, edhe pse nuk ishte interes i saj nacional, më tepër ishte përkrah aleates së saj, Rusisë e me këtë edhe e afërt me qëndrimet e vendeve ballkanike, të cilët mëtonin që të merrnin sa më shumë terriore nga ato që kishin qenë nën sundimin e Perandorisë Osmane. Aleanca e Francës me mbrojtësen e Serbisë, Rusinë, ka bërë që edhe Franca të jetë mbështetëse e interesave serbe. Kështu, pas Luftës së Parë Ballkanike, në Londër është mbajtur Konferenca e Ambasadorëve, në të cilën janë zhvilluar bisedime të gjata dhe të mundimshme rreth ndarjes së gjahut të luftës. Konferenca i nisi punimet më 17 dhjetor të vitit 1912. Francën në këtë Konferencë e ka përfaqësuar ambasadori Pierre Paul Cambon.

Që në ditën e parë të Konferencës së Londrës, më 17 dhjetor 1912, një ndër çështjet e para që u ngrit në punimet e saj ishte krijimi i një Shqipërie autonome, sikurse që kërkohej edhe një qasje tregtare e Serbisë në detin Adriatik. Paul Cambon, ambasador i Francës në Britani të Madhe, tek kryetari i këshillit, Raymond Poincaré që njëkohësisht ishte edhe ministër i Punëve të Jashtme, në baza ditore ka raportuar për rrjedhën e konferencës. Dokumentet diplomatike franceze të Ministrisë së Punëve të Jashtme, dëshmojnë për një angazhim të theksuar të shtetit francez në çështjen ballkanike në Konferencën e Ambasadorëve në Londër, por edhe duke koordinuar veprimet me përfaqësitë e Francës në qendrat e mëdha evropiane si dhe në ato të shteteve të Ballkanit.

Kështu që në ditën e parë të Konferencës, ambasadori Cambon e njoftonte kryeministrin Poincaré se në Forgein Office bisedimet kanë zgjatur më shumë se tri orë, kurse nikoqiri i Konferencës, Sir Edward Grey i ka ftuar ambasadorët e Fuqive të Mëdha që në mënyrë të menjëhershme të trajtojnë çështjen e Shqipërisë dhe daljen e Serbisë në det. Cambon njoftonte se në diskutim kishin marrë pjesë ambasadori i Austrisë dhe i Italisë dhe se për Shqipërinë Fuqitë e Mëdha kanë rënë dakord me formulimin në vazhdim: *“Autonomi e garantuar dhe e kontrolluar në mënyrë ekskluzive nga Fuqitë e Mëdha, nën sovranitetin dhe suzeranitetin e sulltanit”*. Më pas është ngritur edhe çështja e një qasje tregtare të Serbisë në det dhe se ambasadorët kanë aprovuar formulimin në vazhdim: *“Një qasje tregtare do t'i rezervohet Serbisë përmes një porti shqiptar të lirë dhe neutral, shërbyer përmes një hekurudhe ndërkombëtare, nën kontrollin evropian dhe nën mbrojtjen e një force speciale ndërkombëtare, me liri të bartjes të të gjitha mallrave, përfshirë aty edhe municionin e luftës”*.

Cambon ka njoftuar se në këtë mbledhje është diskutuar edhe për kufijtë e Shqipërisë dhe se ka pasur një diskutim të gjatë. Rusia kishte pasur hezitime për kufijtë e Shqipërisë, mirëpo pasi ajo është siguruar nga Austro-Hungaria përmes një garancie se Serbia do të ketë një qasje në det, është propozuar një formulim që është pranuar: *“Kufijtë e Shqipërisë autonome dhe të Malit të Zi në Veri dhe të Greqisë në jug do të jenë kufitare”*. Cambon njoftonte Parisin se ambasadori i Rusisë, konti Mensdorf kishte marrë urdhër nga qeveria e tij rreth modifikimit të kufijve të tashëm të Malit të Zi dhe se ai ka lexuar instruksionet lidhur me këtë pikë: *“Qeveria austriake dëshiron që të evitojë që asnjë territor i banuar nga shqiptarët të mos jetë i ndarë nga Shqipëria e ardhme”*. Duke i shpalosur instruksionet e tij, ai ka thënë se Shkodra dhe i tërë rajoni kufizues i Malit të Zi deri në Pejë nuk është i banuar veçse me shqiptarë dhe se është e pamundur që të lejohet një shtrirje të Malit të Zi në jug. Në këtë pikë, Paul Cambon dhe kolegu i tij rus i janë përgjigjur se të bisedosh për këtë çështje do të ndërhyhej në bisedimet që ishin duke u zhvilluar në mes të Malit të Zi dhe Turqisë. Cambon vlerësonte se nëse këto dy vende, pra Mali i Zi dhe Perandoria Osmane, pajtohen për korrigjimet e kufirit, nuk i përket askujt që t'i pengojë ato.¹

¹ MAE, Documents Diplomatiques, Les Affaires Balkaniques 1912 - 1914, Tome II,

Edhe Serbia, që ishte futur thellë në territoret e që parashihej t'i përkisnin Shqipërisë, vinte kushtëzimet e saj, duke u arsyetuar se për ta është jetike dalja në Adriatik, por të nesërmen, kryeministri britanik, Grey, i kishte njoftuar ambasadorët se i ngarkuari me punë i Serbisë dhe të dërguarit serb në Konferencë kanë marrë instruksione që të lënë kërkesën e tyre për daljen në detin Adriatik, ngaqë për këtë çështje kishin marrë vendim përfaqësuesit e Fuqive të Mëdha.²

Kryetari i Këshillit të Ministrave të Francës, Raymond Poincaré, pasi është njoftuar për dy vendimet e marra në Konferencën e Londrës, i është drejtuar ambasadorit francez, Paul Cambon, me dy telegrame më 19 dhjetor 1912, duke paraqitur qëndrimin se qeveria franceze është dakord me tekstin e miratuar në Konferencën e Ambasadorëve, por duke kërkuar nga vartësi i tij që sa i përket daljes ekonomike të Serbisë në det, qartë të specifikohet se *liria e transitit* nuk nënkupton vetëm kalimin, por edhe *pa doganë* në Shqipëri.

Në fund, edhe sa i përket Pejës dhe Prizrenit, që Poincaré besonte se Austro-Hungaria do të lejojë që t'i përkasin Serbisë, e këshilloi ambasadorin Cambon që të bëjnë përpjekje të fuqishme në këtë çështje.³ Më 20 dhjetor 1912, ambasadori Cambon e ka njoftuar kryetarin e Këshillit të Ministrave, Raymond Poincaré, se fjala *pa taksa* (franchise de douane), që kishte qenë propozim i Francës, është pranuar në redaktimin e tekstit që do të paraqitet nga Edward Grey.⁴ Për të shprehur qëndrimin e Francës, Raymond Poincaré, kryetar i Këshillit ka folur para deputetëve në senatin francez, ku ka theksuar se të gjitha qeveritë janë të gatshme të pranojnë këto dy pika: *Autonominë e Shqipërisë dhe një qasje tregtare të Serbisë në Adriatik*. Sa i përket Shqipërisë, Poincaré kishte deklaruar se “*është vendosur*

De l'armistice de Tchatladja (3 décembre 1912) au Traite de Bucarest (10 août 1913), M. Raymond Poincaré, Président du Conseil, Ministre des Affaires Etrangères à M. Paul Cambon, Ambassadeur de France à Londres, Document n°20, Paris le 17 décembre 1912, 15-17.

² Po aty, M. Paul Cambon, Ambassadeur de France à Londres à M. Raymond Poincaré, Président du Conseil, Ministre des Affaires Etrangères, nr. 21, Londres, le 18 décembre 1912, 17.

³ Po aty, M. Raymond Poincaré, Président du Conseil, Ministre des Affaires Etrangères à M. Paul Cambon, Ambassadeur de France à Londres, nr. 24 et 25, Paris, le 19 décembre 1912, 19-20.

⁴ Po aty, M. Paul Cambon, Ambassadeur de France à Londres à M. Raymond Poincaré, Président du Conseil, Ministre des Affaires Etrangères, nr. 32, Londres, le 20 décembre 1912, 32.

*që autonomia e Shqipërisë e ngritur nën sovranitetin, ose më mirë mendoj, nën suzeranitetin e sulltanit, do të kontrollohet nga Fuqitë e Mëdha, përfshirë këtu edhe Francën”.*⁵

Franca, duke qenë në aleancë me Rusinë, i përshtatej interesave të saj dhe të monarkive të vogla ballkanike, që synonin që sa më tepër të zgjerojnë territoret e tyre në dëm të trojeve të banuara me popullatë shqiptare. Për këtë angazhim, Serbia i ishte falënderuese Francës. Kështu, konsulli i Francës në Shkup, Carlier, i shkruante ministrit të Punëve të Jashtme të Francës, Charles Jonnart⁶, se princi trashëgimtar i Serbisë Aleksandri (Karagjorgjeviqi), i shoqëruar nga prefekti i Shkupit Ceroviq, i kishte bërë një vizitë në konsullatë, e cila kishte zgjatur një orë e gjysmë dhe në të cilën ai (Karagjorgjeviqi) e kishte falënderuar z. Poincaré dhe qeverinë e Francës për tërë atë që Franca kishte bërë në krizën e tashme në dobi të Serbisë. *“Franca për ne ka bërë gati më shumë se sa Rusia dhe këtë ne nuk do t’ia harrojmë kurrë”.*⁷

Se ndaj popullatës shqiptare po ushtrohej dhunë e të gjitha formave, ka bërë me dije edhe ministri i Punëve të Jashtme të Francës, Jonnart, i cili u shkruante ambasadorëve të Francës në Shën Petersburg, Londër, Berlin, Romë e Vjenë, por edhe atyre në Athinë, Bukuresht, Sofje, Beograd e Cetinë, duke u thënë se ambasadori i Austro-Hungarisë në Paris, atij i kishte bërë një demarsh, duke ua bërë me dije se malazezët po ndërmarrin masa korrektuese ndaj katolikëve dhe myslimanëve për t’i konvertuar ata në ortodoksë. Gjithashtu edhe serbët po veprojnë njëjtë në disa vende e më së tepërmi në Pejë, në këtë vend ata po masakrojnë rreth 25 shqiptarë në ditë.⁸ Kur po diskutohej për kufijtë veriorë të Shqipërisë, rrethimi i Shkodrës nga forcat malazeze dhe mundësia e një ndërhyrjeje ushtarake të Austro-

⁵ Po aty, *“Discours de m. Poincaré au sénat, le 21 décembre 1912”*, nr. 472, 303-305 ; Shih edhe *“M. Poincaré fait à la Chambre un éloquent et lumineux exposé de la situation extérieure”*, Le journal, nr. 7392, Paris, le 22 décembre 1912. 1.

⁶ Ministër i Punëve të Jashtme në kabinetin e kryeministrit, Aristide Briand, prej 18 shkurt deri më 22 mars 1913.

⁷ MAE, Tome II, M. Carlier, Consul de France à Uskub, à M. Jonnart, Ministre des Affaires étrangères, nr. 143, Uskub, le 4 mars 1913, f. 94.

⁸ Po aty, M. Jonnart, Ministre des Affaires étrangères à MM. les ambassadeurs de France à Saint Pétersbourg, Londres, Berlin, Rome, Vienne, Constantinople, et à MM. les Ministres de France à Athènes, Bucarest, Sophia, Belgrade, Cettigné, nr. 172, Paris, le 20 mars 1913, 111-112.

Hungarisë kishte ngjallë shqetësimin e qeverisë franceze, ngaqë një demonstrim detar në brigjet malazeze po paralajmërohej.

Ministri i Punëve të Jashtme të Francës, Stephen Pichon, i shkruante ambasadorëve të Francës në Londër, Berlin, Vjenë, Shën Petersburg, Romë dhe Stamboll se Qeveria e Republikës është e shqetësuar dhe se ajo angazhohej kryesisht për parandalimin e një ndërhyrjeje të izoluar nga qeveria austro-hungareze. Sipas Pichon, ambasadori gjerman do të pranonte t'i besonte Austro-Hungarisë dhe Italisë mandatin për të kryer një demonstrim detar në bregdetin malazez, nëse të gjitha fuqitë bien dakord për këtë. Por, ambasadori i Rusisë i kishte thënë që qeveria ruse nuk do të merrte pjesë në një demonstrim detar kundër Malit të Zi dhe me këtë ai llogariste se të njëjtin qëndrim do ta mbanin edhe qeveritë e Francës dhe të Anglisë.

Pichon kishte shprehur qëndrimin se mospjesëmarrja e Rusisë në demonstrimin detar sigurisht që do të përfshinte edhe atë të Francës.⁹ Disa ditë më pas, ministri Pichon u ka shkruar ambasadorëve të Francës në qendrat kryesore evropiane, por edhe atyre në Beograd, Cetinë, Athinë dhe Sofje se qëndrimi i qeverisë franceze është se Franca nuk do të marrë pjesë në demonstrimin detar, nëse në të nuk marrin pjesë të gjitha Fuqitë e Mëdha. Ai theksonte se nëse në të nuk merr pjesë Rusia, as Franca nuk do të merr pjesë, përveç nëse Francës i jep një mandat eksplisit qeveria perandorake në Shën Petersburg.¹⁰ Pa pjesëmarrjen e Francës as Anglia nuk do të intervenonte¹¹, por ngaqë Rusia i druhej një intervenimi të izoluar, ajo kishte shfaqur dëshirën që të shoh Francën dhe Anglinë duke iu bashkuar Fuqive të Mëdha në demonstrimin detar, andaj Qeveria e Republikës së Francës ka zgjedhur të marrë pjesë në këtë *vullnet të Evropës*.¹²

⁹ MAE, Tome II, M. Jonnart, Ministre des Affaires étrangères à MM. les ambassadeurs de France à Saint Pétersbourg, Londres, Berlin, Rome, Vienne, Constantinople, nr. 185, Paris, le 28 mars 1913, 119.

¹⁰ Po aty, M. Jonnart, Ministre des Affaires étrangères à MM. les ambassadeurs de France à Saint Pétersbourg, Londres, Berlin, Rome, Vienne, Constantinople, et à MM. les Ministres de France à Athènes, Bucarest, Sophia, Belgrade, Cettigné, nr. 196, Paris, le 1er avril 1913, 126 - 127.

¹¹ Po aty, M. Paul Cambon, ambassadeur de France à Londres, à M. Pichon, Ministre des Affaires Étrangères, nr. 209, Londres, le 3 avril 1913, 135.

¹² Po aty, M. Paul Cambon, ambassadeur de France à Londres, à M. Pichon, Ministre des Affaires Étrangères, nr. 210, Londres, le 03 avril 1913, 136.

Pas marrjes së Shkodrës nga trupat malazeze, Paul Cambon, ambasador i Francës në Londër, i shkruante ministrit të Punëve të Jashtme, zotit Pichon se marrja e Shkodrës nga Mali i Zi e ka ndryshuar situatën që prej momentit kur Fuqitë e Mëdha i kanë vënë bllokadën brigjeve malazeze. Sipas tij, tashti për ta vënë në vend atë, Austria veç se ka kërkuar zbarkimin e forcave ndërkombëtare, ajo mund edhe të intervenojë me forcat e saja, andaj duhet konsideruar këto eventualitete. Ai i rikujtonte dhe sqaronte atij, se malazetët, të ndihmuar edhe nga serbët kishin rrethuar Shkodrën pa ndonjë sukses të madh, përderisa Fuqitë e Mëdha të përfaqësuara nga ambasadorët e tyre vazhdonin të debatonin për kufijtë e Shqipërisë.

Sipas tij, për sa i përket delimitimit, për të cilin interesohej Austria, kishin arritur deri te një pikë ku Shkodra i lihej Shqipërisë, kurse aleatëve ballkanikë u lihej Peja, Gjakova, Prizreni dhe Dibra. Kjo marrëveshje parimisht ishte arritur dhe Sir Edward Grey kishte ndërhyrë që ajo të pranohej nga Vjena dhe Petersburgu. Me pranimin e kësaj marrëveshjeje, Fuqitë e Mëdha donin ta obligonin Malin e Zi që të heq rrethimin e Shkodrës dhe që më pas, ky qytet të ishte e drejtë e sulltanit dhe që ajo të inkorporohej në Shqipërinë e mbetur nën suverentitetin dhe suzerenitetin e sulltanit. Mirëpo, ai njoftonte se mbreti Nikolla tash është futur në Shkodër dhe për ta bërë që ai të dalë prej aty, ose duhet biseduar me të, ose duhet luftuar me të. Ai druate se mund të vije deri te një luftë me përmasa më të mëdha, ku mund të përfshihej Austro-Hungaria, Italia e Gjermania. Pol Cambon paraqiste qëndrimin se në këtë situatë të re të krijuar me marrjen e Shkodrës nga malazetët, Franca do të refuzonte zbarkimin e trupave të saja në brigjet malazeze dhe mandatin e dhënë Austrisë.¹³

I shqetësuar me zhvillimet më të reja, ministri i Punëve të Jashtme të Francës, Alphred Pichon, u bë pjesë e trysnisë që i bëhej Malit të Zi për t'u tërhequr nga Shkodra. Ai i ka dërguar një qëndrim të ngarkuarit të Francës në Cetinë, Tailhandit, të cilën ai do të duhej t'ia përcillte qeverisë mbretërore malazeze e ku thuhej se nëse qeveria malazeze tërhiqet në mënyrë paqësore, ashtu siç kërkojnë Fuqitë e Mëdha, ajo do të marrë mbështetjen për përmirësimin e situatës ekonomike në vend. Por, nëse nuk tërhiqet nga Shkodra, në një mënyrë apo tjetër, ajo do të dëbohet dhe Mali i Zi do të duhet të

¹³ Po aty, M. Paul Cambon, ambassadeur de France à Londres, à M. Pichon, Ministre des Affaires Étrangères, nr. 269, Londres, le 28 avril 1913, 172-174.

përrjashtohet nga mbështetja e Fuqive të Mëdha e në këtë rast pasojat për të do të jenë katastrofale.¹⁴

Për këtë qëndrim, Pichon e njoftoi edhe ambasadorin e Francës në Londër, duke i bërë me dije atij, se i ka adresuar të ngarkuarit me punë në Cetinë për instruksionet e sugjeruara nga mbledhja e ambasadorëve.¹⁵ Pichon e njofton ambasadorin Cambon edhe për qëndrimin e Francës nëse Austro-Hungaria dhe Italia ndërhyjnë në Shqipëri, aksion i cili nëse nuk është i limituar vetëm në objektivin për Shkodrën dhe intervenim, i cili për rezultat do të mund të kishte ndarjen e Shqipërisë në mes të këtyre dy vendeve dhe se një gjë e tillë rrezikon të ketë konsekuenca dhe se Franca nuk do të mund të bënte shumë për të shmangur këtë rrezik.¹⁶ Në një situatë të tillë, Pichon i shkruan ambasadorit Cambon, që në seancën e radhës të konferencës të paraqesë dy pika:

1. *Çështja shqiptare është çështje evropiane. Me kërkesën e Austrisë dhe të Italisë në muajin dhjetor Fuqitë e Mëdha kanë vendosur që Shqipëria do të konstituohet në një shtet autonom nën kontrollin dhe garancionin e tyre (Fuqive të Mëdha).*

2. *Nëse qeveritë, austriake dhe italiane, nuk pajtohen me këtë argument vendimtar dhe mësyjnë me trupat e tyre të zbarkojnë në tokën shqiptare, Fuqitë tjera do të duhej të merrnin pjesë në operacionin ushtarak për të shënuar karakterin evropian dhe të përkohshëm të pushtimit.*¹⁷

Marrëveshja për kufijtë veriorë të Shqipërisë i hapi rrugë zgjidhjes për caktimin e kufijve jugorë, për të cilin bisedimet janë zhvilluar për më tepër se dy muaj jashtë konferencës. Ministri i Punëve të Jashtme të Francës, Pichon, i njoftonte ambasadorët e tij në Berlin, Shën Petersburg, Romë, Vjenë dhe në Stamboll, se në mbledhjen e ambasadorëve në Londër të datës së djeshme sa i përket delimitimit në jug të Shqipërisë, ambasadori Paul Cambon, e ka vënë në dijeni se ai është pajtuar me Sir Edward Grey dhe kontin

¹⁴ Po aty, M. Pichon, Ministre des Affaires Étrangères à M. Tailhand, Chargé d'Affaires de France à Cettigné, nr. 282, Paris, le 2 mai 1913, 181.

¹⁵ Po aty, M. Pichon, Ministre des Affaires Étrangères à M. Paul Cambon, ambassadeur de France à Londres, nr. 283, Paris, le 2 mai 1913, 181.

¹⁶ Po aty, M. Pichon, Ministre des Affaires Étrangères à M. Paul Cambon, ambassadeur de France à Londres, nr. 287, Paris, le 3 mai 1913, 184-185.

¹⁷ Po aty, M. Pichon, Ministre des Affaires Étrangères à M. Paul Cambon, ambassadeur de France à Londres, nr. 289, Paris, le 4 mai 1913, 186.

Benckendorff për të evituar që kjo çështje të vendoset para se të marrin disa koncesione të favorshme nga përfaqësuesit austro-hungarezë. Ai theksonte se Sir Gray është i mendimit se mund të rregullohet që kepi Stilos të jetë pika ekstreme në frontin e Adriatikut dhe duke u nisur nga kjo pikë një komision ndërkombëtar mund të ngarkohet për ta vendosur kufirin në drejtimin e Korçës.¹⁸ Më pas duke shprehur qëndrimin e qeverisë së Francës, ambasadori i Francës, Paul Cambon, është përgjigjur se qeveria e tij është në dispozicion dhe jep pëlqimin për demilitimin jugor të Shqipërisë duke pasur pikën e tij duke nisur nga kepi Stilos që qon në Korçë me kusht që të gjithë ishujt e detit Egje, me përjashtim të Imbros dhe Tenedos dhe të përfshirë aty edhe ato të pushtuara aktualisht nga Italia, pas largimit të tyre që t'i jepen Greqisë.¹⁹ Cambon ka shkruar se për demilitimin e kufijve të Shqipërisë në veri dhe verilindje edhe Franca do të dërgojë një oficer për të marrë pjesë në punët e komisionit.²⁰

Ndërkohë, me të madhe po bisedohej edhe për organizimin e shtetit shqiptar e Franca dhe Rusia kërkonin që ky organizim të bëhej krejtësisht nga Fuqitë e Mëdha. Këtë e dëshmon edhe Paul Cambon, i cili i shkruante ministrit të Punëve të Jashtme, Pichon, ku thuhej se pa konsideruar që tani vendimin e një regjimi përfundimtar në Shqipëri, mbledhja e ambasadorëve mendon që duhet proceduar një institucion të një komisioni ndërkombëtar të kontrollit, të përbërë nga delegatë prej secilës nga Fuqitë me bashkëngjijtjen e një elementi shqiptar. Sipas tij, ky komision në terren do të bënte një studim të një organizmi progresiv të vendit dhe do të ndërmerre masat e duhura për vendosjen e rregullit.²¹ Masa e parë do të ishte bërja e një xhandarmerie të

¹⁸ MAE, Tome II, M. Pichon, Ministre des Affaires étrangères à MM. les ambassadeurs de France à Saint Pétersbourg, Londres, Berlin, Rome, Vienne, Constantinople, nr. 316, Paris, le 6 juin 1913, 209.

¹⁹ Ministère des Affaires Etrangères, Commission de Publication des Documents Relatifs aux Origines de la Guerre, Documents Diplomatiques Français (1871 - 1914), 3e série, Tome VII, (31 mai - 10 août 1913), Paris, Imprimerie Nationale, MCMXXXIV, M. Paul Cambon, ambassadeur de France à Londres, à M. Pichon, Ministre des Affaires Étrangères, D. n° 468. Absolument secret. Londres, le 5 août 1913, 586-587.

²⁰ Po aty, M. Paul Cambon, ambassadeur de France à Londres à M. Pichon, ministre des affaires étrangères, d. nr. 327 absolument secret, Londres, le 5 juin 1913, 37.

²¹ MAE, Tome II, M. Pichon, Ministre des Affaires étrangères à MM. les ambassadeurs de France à Saint Pétersbourg, Londres, Berlin, Rome, Vienne, Constantinople nr. 317, 209, Paris, le 6 juin 1913, 209.

komanduar nga oficerët evropianë nga një fuqi neutrale, duke përjashtuar gjashtë fuqitë, të shteteve ballkanike dhe të atyre që kanë interesa të drejtpërdrejta në rajonin e Ballkanit. Sa i përket vendosjes së pushtetit, sir Edward Grey ka bërë me dije se deri në vendosjen e një regjimi përfundimtar, është e vështirë të themelohet një qeveri e përkohshme në mungesë të një zyrtari të ekzekutimit, ai sugjeron emërimin nga Fuqitë një të deleguari special, i ngarkuar për ekzekutimin e masave të marra nga Komisioni i Kontrollit. Sa i përket çështjes financiare në Shqipëri, Konferenca ka miratuar mendimin si në vazhdim: *Mbledhja mendon se duhet tërhequr vëmendjen e qeverive për nevojën për të njoftuar që në fillim për mjetet financiare të nevojshme për të siguruar shërbimet e kontrollit ndërkombëtar të xhandarmerisë.*²²

Më vonë, në një dokument tërësisht të fshehtë, Kambon e njoftonte ministrin e Punëve të Jashtme se për takimin që vjen kishin shtyrë një aneks si në vijim:

1. *Shqipëria është e konstituuar në principatë autonome, sovranë dhe e trashëgueshme sipas rregullit të përparësisë së lindjes nën garancinë e gjashtë Fuqive. Princi do të caktohet nga gjashtë Fuqitë.*
2. *Të gjitha lidhjet e suzerinitetit në mes të Turqisë dhe të Shqipërisë do të përjashtohen.*
3. *Shqipëria është neutrale, neutraliteti i saj është i garantuar nga gjashtë Fuqitë.*
4. *K Kontrolli i administratës civile dhe i financave i është besuar një komisioni ndërkombëtar, i përbërë nga të deleguar të gjashtë Fuqive dhe të një të deleguari nga Shqipëria.*
5. *Fuqitë e këtij komisioni do të zgjasin pesë vjet dhe mund të rinovohen në rast nevoje.*
6. *Ky komisionin do të ngarkohet që të elaborojë një projekt të organizimit të detajuar të të gjitha degëve të administratës së Shqipërisë. Ai do t'u prezantohet Fuqive në një afat prej gjashtë muajsh, një raport të këtyre punëve sikurse edhe përfundimit të tyre sa i përket organizmit administrativ dhe*

²² Po aty, M. Pichon, Ministre des Affaires étrangères à MM. les ambassadeurs de France à Saint Pétersbourg, Londres, Berlin, Rome, Vienne, Constantinople, nr. 317, Paris, le 6 juin 1913. 209-210.

- financiar të vendit dhe të organizatës së kontrollit të Fuqive për zgjatjen e mandatit të Komisionit.*
7. *Princi do të emërohet për një afat prej gjashtë muajsh apo më vonë. Deri në përcaktimin e Princit, funksionimi i autoriteteve kombëtare që e udhëheqin vendin e tyre përkohësisht do të jetë i kontrolluar nga komisioni ndërkombëtar i cekur më lart.*
 8. *Sigurimi i rendit publik do të bëhet nga organizata ndërkombëtare e xhandarmërisë. Kjo organizatë do t'i besohet oficerëve të huaj që do të kenë komandë të lartë dhe efektiv të xhandarmërisë.*
 9. *Këta oficerë do të zgjidhen në armatat evropiane, si të Suedisë, Belgjikës, Holandës, Zvicrës, Norvegjisë, Spanjës me përjashtim të gjashtë Fuqive, shteteve ballkanike dhe të qeverive që kanë interes direkt në çështjet ballkanike.*
 10. *Misioni i oficerëve instruktorë të huaj nuk do ta cenojë as uniformiteti i shërbimit, as në punën e oficerëve, nënoficerëve dhe xhandarmërisë vendore.*
 11. *Trajtimi i këtyre oficerëve do të mund të sigurohet nga burimet e vendit me garancinë e Fuqive.²³*

Bashkë me organizimin e shtetit shqiptar, ndërmjet Fuqive të Mëdha po zhvillohej luftë e madhe diplomatike për kufijtë jugorë shqiptarë. Austria angazhohej që sa më shumë troje shqiptare të përfshiheshin në shtetin e ardhshëm shqiptar, derisa edhe Italia kishte vënë kushtet e saja e kjo mund të shihet edhe në bazë të një shkrese që ambasadori Cambon i dërgoi ministrit të Punëve të Jashtme, Pichon, ku ai e njoftonte atë se Austria dhe Italia sa i përket kufirit jugor të Shqipërisë, propozonin që traseja e parë të nisej nga veriu i Liqenit të Ohrit, të zbriste drejt lindjes deri te afërsia e kufirit të atëhershëm të mbretërisë së Greqisë, duke ia lënë Janinën Shqipërisë dhe duke dalë në breg përballë Paksosit. Roma dhe Vjena kanë shprehur qëndrimin që kufiri prej Metzovës të shkonte kah Kalamasi dhe të dilte te bregu në grykëderdhjen e këtij lumi, pastaj më në veri në det deri te kepi Stilos. Mirëpo, Cambon shkruante se ai dhe kolegu i tij rus, ndonëse nuk kishin thënë zyrtarisht dhe pa bërë ndonjë propozim zyrtar, kishin

²³ Ministère des Affaires Étrangères, Commission de Publication des Documents Relatifs aux Origines de la Guerre... M. Paul Cambon, ambassadeur de France à Londres à M. Pichon, ministre des affaires étrangères, D. n° 407. Absolument secret. Londres, le 15 juillet 1913, 415-419.

paraparë mundësinë e një traseje që nisin në det nga kepi Kefali ka veriperëndimi, duke ia lënë Korçën Greqisë.²⁴ Sa i përket kufijve të Shqipërisë në jug që kufiri të jetë në Adriatik te kepi Stilos, Franca ka pranuar propozimin e Sekretarit të Shtetit britanik.²⁵ Paul Cambon i shkruan ministrit të Punëve të Jashtme të Francës se në Londër kanë shqyrtuar edhe çështjet që kishin të bëjnë me rregulloren dhe me Komisionin e Kufijve të Jugut të Shqipërisë dhe se Austro-Hungaria e kishte thënë fjalën e fundit që Gjirokastra t'i përkiste Shqipërisë dhe se projekti i përbashkët austro-italian këmbëngulte që Korça me bregun perëndimor dhe jugor të Liqenit të Ohrit që shtrihej deri te fshati Lin dhe deri te Manastiri i Shën Naumit të jetë pjesë integrale e Shqipërisë dhe që punët e komisionit ndërkombëtar të nisin më 1 shtator e të përfundonin më 30 nëntor, që delimitimi të bëhej në baza etnografike dhe gjeografike, që për gjetjet etnografike do të vendoset gjuha amtare e popullsisë, njohja e gjuhës së folur në familje, por që për këto kërkesa dhe të tjera, qëndrimi i Francës dhe i Rusisë ishte i rezervuar pa u konsultuar me qeveritë e tyre.²⁶

Çështja e kufijve jugorë të Shqipërisë, përfshirë aty edhe Gjirokastrën mbetën të sqaroheshin pas mbarimit të konferencës, kur ishte vendosur që një komision ndërkombëtar të vendoste për kufijtë jugorë të Shqipërisë, kurse në fund të Konferencës së Ambasadorëve në Londër, Sir Edward Grej kishte bërë një ekspozë për gjendjen në Ballkan, duke thënë se konferenca kishte arritur në një fazë kur justifikohet që ajo të ndërpritet dhe se nëse ka një nismë që ajo sërish të mblidhet mund të bëhet nëse është e nevojshme apo nëse është dëshirë e përbashkët e qeverive të interesuara. Sa i përket Shqipërisë ai ka thënë se kanë rënë dakord që të formohet një komision ndërkombëtar i kontrollit me qëllim që të ndërtohet një shtet autonom nën autoritetin e një princi të zgjedhur nga Fuqitë e Mëdha.²⁷ Ai bënte

²⁴ Po aty, M. Paul Cambon, ambassadeur de France à Londres à M. Pichon, ministre des affaires étrangères, D. N. 350 Confidentiel. Londres, le 13 juin 1913, 114 -117.

²⁵ MAE, Tome II, M. Pichon, Ministre des Affaires Étrangères à M. Paul Cambon, ambassadeur de France à Londres, nr. 341, Paris, le 17 juin 1913, 222.

²⁶ Ministère des Affaires Etrangères, Commission de Publication des Documents Relatifs aux Origines de la Guerre..., M. Paul Cambon, ambassadeur de France à Londres à M. Pichon, Ministre des Affaires étrangères, D. n° 475. Absolument secret. Londres, le 8 août 1913, 619-620.

²⁷ *Le Radical*, "Les Puissances sont d'accord sur le sort des îles de l'Egée", Paris, le 13 août 1913, f. 1-2.

të ditur se Fuqitë e Mëdha kanë rënë në ujdi për delimitimin, nën disa kushte, për kufijtë meridionalë dhe juglindorë të Shqipërisë që do të kompletojnë kufijtë e këtij shteti.²⁸

²⁸ *Le Matin*, “L’œuvre accomplie à Bucarest - Sir Edward Grey affirme la solidité du concert des grandes puissances”, nr. 10760, Paris, le 13 aout 1913, 3.